

Umsögn um Þingskjal 96 — 96. mál. Tillaga til þingsályktunar um endurnýjun vegarins yfir Kjöl með einkaframkvæmd.

Í vörn fyrir hálendið: Andmæli við hugmyndir um endurnýjun Kjalvegar

Í ljósi þingsályktunartillögu nokkurra þingmanna Sjálfstæðisflokksins frá síðasta hausti um endurnýjun Kjalvegar, sem hefur vakið athygli og umræðu, finnst mér mikilvægt að koma á framfæri afstöðu minni - ég er algjörlega andvígur þessari tillögu. Þótt ég skilji og virði þörfina fyrir bættar samgöngur og þau mögulega efnahagslegu áhrif sem hún gæti haft, þá tel ég tillöguna ekki taka nægilega tillit til umhverfisverndar, sérstaklega í ljósi þess hve viðkvæmt svæðið er.

Það er ekki hægt að horfa framhjá því að áformuð uppbygging Kjalvegar mun hafa gríðarleg áhrif á náttúrufegurð og friðsæld svæðisins. Viðkvæm svæði á Íslandi eru einstök og ómetanleg, og við verðum að gæta þess að gera ekki óafturkræf mistök í nafni framfara sem kunna að reynast skammgóður vermir.

Ég vil leggja áherslu á mikilvægi þess að íhuga allar hliðar málsins og að allar ákvarðanir um inngríp í náttúruna séu teknar með varfærni og í samræmi við langtímasjónarmið um sjálfbærni. Við þurfum að leita að lausnum sem sameina þarfir samfélagsins fyrir samgöngubætur við ábyrgð okkar til að vernda og viðhalda náttúruperlum landsins fyrir komandi kynslóðir.

Um öryggis- og byggðasjónarmið

Endurnýjun Kjalvegar er sett fram með það að markmiði að bæta öryggi og samgöngur á milli norður- og suðurhluta landsins, sem er löngu tímabært. En ekki með uppbyggðum Kjalvegi! Öryggissjónarmið og betri aðgengi að dreifbýlum svæðum eru mikilvæg fyrir íbúa og geta stuðlað að aukinni byggðaðþróun og efnahagslegum ávinningi. Hins vegar vekur þessi tillaga upp spurningar um hvort nægilega tillit sé tekið til öryggissjónarmiða með að beina straumi ferðamanna yfir hálendið allt árið um kring! Auk fyrirsjáanlegra óafturkræfra umhverfisáhrifa slíkrar framkvæmdar og hvort hægt sé að eða þá hvernig ætti að viðhalda viðkvæmu jafnvægi náttúrunnar á svæðinu með slíkri framkvæmd.

Umhverfissjónarmið

Þrátt fyrir að tillagan leggi áherslu á öryggi og efnahagslegan ávinning, er umdeilt hve vel umhverfissjónarmið eru vegin og metin. Vegagerð á gríðarlega viðkvæmum náttúrusvæðum krefst mjög nákvæmrar skipulagningar og tillits til langtímaáhrifa. Það felur í sér að meta áhrifin á náttúrufegurð, líffræðilega fjölbreytni og upplifun gesta af ósnortinni náttúru. Þær rannsóknir sem hingað til hafa verið gerðar benda allar í sömu átt, þeir sem ferðast um Kjalveg vilja ekki uppbyggðan malbikaðan veg! Aukinn ferðamannastraumur um viðkvæmt hálendið mun valda óafturkræfu raski og spennu milli þarfa ferðaðþjónustunnar og verndunar viðkvæms vistkerfis.

Ferðapjónustu og efnahagsleg áhrif

Vöxtur ferðapjónustunnar og aukinn fjöldi ferðamanna kallar vissulega á bætтар samgöngur og innviði, en sú þörf er bundin við láglendisvegi. Hins vegar er mikilvægt að spyrja hvort uppbygging vegar yfir Kjöl myndi ekki leiða til of mikils álags á náttúruperlur og hvort það myndi í raun styrkja eða veikja langtíma sjálfbærni ferðapjónustunnar, t.d. með tilliti til ímyndar Íslands út á við. Auk þess er mikilvægt að íhuga hvernig slík þróun samræmist stefnu um sjálfbæra ferðapjónustu og byggðapróun, þar sem markmiðið er að vernda náttúru og menningu svæða. Þeir ferðapjónustuaðilar sem ég hef rætt við á umliðnum árum hafa lagt áherslu á að núverandi leiðum á hálendinu sé viðhaldið, en eru sammála um að uppbyggðir vegir með bundnu slitlagi eigi ekki heima á Hálendi Íslands!

Möguleikar á einkaframkvæmd

Fyrirhuguð einkaframkvæmd og notendagjöld vekja upp spurningar um aðgengi og jafnrétti í samgöngum. Þótt einkaframkvæmdir geti boðið upp á skilvirka fjármögnun og rekstur verkefna, er mikilvægt að tryggja að slík verkefni þjóni almannahagsmunum og að aðgengi að náttúruperlum og ferðamannastöðum verði ekki takmarkað fyrir ákveðna hópa.

Niðurstaða

Þótt það sé skiljanlegt að leitað sé leiða til að bæta samgöngur og styðja við vöxt ferðapjónustunnar, er mikilvægt að nálgast slík verkefni með varfærni og ítarlegri umhugsun um langtímaáhrifin á náttúru og samfélag. Endurnýjun Kjalvegur ætti að taka mið af þessum sjónarmiðum, með það að markmiði að finna jafnvægi milli þarfa fyrir betri aðgengi og verndunar viðkvæmra náttúrusvæða með látlausum úrbættum vegum. Mikilvægt er að allar framkvæmdir á hálendinu fari fram í nánú samráði við íbúa þessa lands, ferðapjónustuaðila, útivistarsamtök, umhverfisverndarsamtök og aðra hagsmunaaðila til að tryggja að ákvarðanir séu byggðar á traustum grunni og langtíma sjónarmiða sé gætt.

Reykjavík 16. febrúar 2024

Guðmundur Björnsson
Ferðamálafræðingur og leiðsögumaður